

Historie

Diabetologie a Diabetologické centrum ve Fakultní nemocnici Královské Vinohrady a na 3. lékařské fakultě UK 1945 - 2021

V červnu 1945, několik týdnů po propuštění z terezínské Malé pevnosti nastoupil na místo primáře 2. interního oddělení hrdina protinacistického odboje a zachránce stovek vězňů v Terezíně docent, pozdější profesor MUDr. Jiří Syllaba. Jeho odborný zájem byl především ve dvou oborech vnitřního lékařství: kardiologii a diabetologii. K diabetu ho mimo jiné přitahoval i fakt, že byl ještě jako student medicíny ve Všeobecné nemocnici na 1. interní klinice UK přítomen prvním podání inzulínu na ketoacidotické kóma umírajícímu diabetikovi. Pacient byl zachráněn a studenti i lékaři stojící okolo lůžka tak významně motivováni. Jiří Syllaba po promoci absolvoval řadu studijních pobytů zejména ve Velké Británii a Francii.

Po nástupu na 2. Interní oddělení, jehož historie sahá až k založení Vinohradské nemocnice, se profesor Syllaba snažil rozvíjet všechny obory medicíny. Poté, co z 1. Interního oddělení vznikla v roce 1953 1. Interní klinika vedená kardiologem prof. Jonášem, se na 2. Interní klinice kardiologie výzkumně nerozvíjela, dominance byla zejména v oblasti diabetologie a gastroenterologie. V oblasti diabetologie začal významný rozvoj již v padesátých letech, také proto byla na 2. Interní klinice založena v roce 1965 Československá diabetologická společnost a současně začaly být v oblasti vědeckých aktivit spoluorganizovány Diabetologické dny v Luhačovicích, které se poprvé konaly v roce 1966. Podle informací Prof. Syllaby vznikla mezi ním a Prof. Josefem Charvátem, přednostou 3. Interní kliniky Fakulty všeobecného lékařství UK dohoda, že dominantně se bude na Vinohradech rozvíjet diabetologie, a endokrinologie bude minoritním oborem, zatímco na Karlově náměstí bude podporován rozvoj tehdy velmi moderní endokrinologie, a diabetologie bude oblastí minoritní. Od počátku padesátých let minulého století vznikl v dnešní Fakultní nemocnici Královské Vinohrady na tehdejší dobu nebývale široký tým pro výzkum, léčbu i výuku v oblasti diabetologie. Kromě profesora Syllaby k němu patřili diabetologové a internisti: docenti MUDr. Lochař, MUDr. Roštlapil a MUDr. B. Skamenová, patoložka primářka MUDr. Zrůstová, biochemik Prof. J. Oppl, endokrinolog Doc. Bartoš, doktorandi MUDr. Marie Dryáková a MUDr., pozdější Prof. Jaroslav Rybka. Do týmu posléze nastoupila i MUDr. Ludmila Trešlová. Výsledkem práce celého týmu byla především monografie *Diabetic Nephropathy*, jedna z prvních knih v této oblasti na světě, několik vydání *monografie Diabetes mellitus* autorů Richard Foit a Jiří Syllaba a řada publikací v českém i zahraničním písemnictví a dále významné vztahy zejména se severoamerickými a německými diabetologickými pracovišti, především však velmi kvalitní péče o nemocné diabetem.

V roce 1970, po přestěhování kliniky na nově vybudovaný pavilon S, byl profesor Syllaba z politických důvodů odvolán z místa přednosta 2. Interní kliniky a po roce 1972 mu bylo znemožněno i působení na klinice. V důsledku normalizace a výměny přednosta kliniky se postupně tenčil diabetologický tým: odchod prim. Zrůstové do nemocnice v Berouně, emigrace Prof. Oppl, Doc. Skamenové a Doc. Lochaře, odchod MUDr. Dryákové a úmrtí Doc. Roštlapila vedly k tomu, že v roce 1989 reprezentovala na 2. Interní klinice celý obor diabetologie jediná diabetoložka MUDr. Ludmila Trešlová. Diabetologie měla jednu malou ordinaci v suterénu kliniky a fungovala především jako konziliární obor ve vinohradské nemocnici (tehdy FN 10).

V červenci 1990 byl k přihlášení do konkurzu na místo přednosta 2. Interní kliniky vyzván děkanem 3. lékařské fakulty UK a ředitelkou Fakultní nemocnice Královské Vinohrady MUDr. Michal Anděl, CSc., tehdejší vedoucí Jednotky intenzivní metabolické péče a zástupce přednosta 1. Interní výzkumné základny IKEM, internista, diabetolog a odborník v oblasti výživy nemocných v těžkých stavech. Součástí výzvy byla i podmínka nového vybudování oboru diabetologie tak, aby navázal na slavnou tradici na klinice před rokem 1970. Brzy po nástupu na kliniku jsme získali spolu se SZU a IKEM jako jediná skupina v Česku prestižní grant amerického State Departement zaměřený na nutriční a metabolickou prevenci aterosklerózy. Grant byl po 4 letech trvání vyhodnocen jako nejlepší z celé střední a východní Evropy. V oblasti klinické diabetologie bylo již v roce 1990 jedno z lůžkových oddělení určeno k diagnostice a léčbě pacientů s diabetem a endokrinními chorobami (vedoucí postupně MUDr. L. Trešlová, MUDr. J. Brož a MUDr. A. Kratochvíl) a postupně byly rozšiřovány kapacity ambulantní diabetologie: vybudována všeobecná diabetologická ambulance (Prof. Michal Anděl, MUDr. Ludmila Trešlová, MUDr. Kateřina Westlake, MUDr. Jana Urbanová, MUDr. Jana Němečková, MUDr. Marie Čecháková, doc. MUDr. Ludmila Brunerová, MUDr. Pavel Škrha, MUDr. Eva Krauzová, MUDr. Richard Sotorník a MUDr. Tereza Grimmichová) ambulance pro diabetickou nohu (vedoucí MUDr. Elena Šilhová, MUDr. Antonín Kratochvíl, MUDr. Kateřina Petrová), ambulance pro diabetickou nefropatii (vedoucí prof. Ivan Rychlík), ambulance pro klinickou výživu (vedoucí MUDr. Jan Gojda), nutriční ambulance pro diabetiky včetně jejich edukace (Bc. Vladimíra Šmejkalová), pro obezitologii (vedoucí Prof. Vladimír Štich) a ambulance pro spánkovou apnoe (vedoucí Doc. Jan Polák). Významným byl rozvoj Jednotky intenzivní metabolické péče, od roku 2004 ve zcela nových prostorách pavilonu S1 pod vedením Doc. Pavla Těšínského. Jednotka je skvěle vybavena a plně kvalifikována k ošetřování všech akutních stavů v oblastech diabetologie, endokrinologie a metabolismu a výživy. **V roce 1998** byl ministryní zdravotnictví pracovišti udělen statut **Diabetologického a nutričního centra**, které pak bylo znovu potvrzeno výborem České diabetologické společnosti v květnu 2016. Vedoucím Diabetologického centra byl v roce 1998 jmenován Prof. Michal Anděl.

Od konce devadesátých let byla budována Laboratoř klinické fyziologie metabolismu, jako místo klinicko-fyziologického výzkumu v diabetologii, metabolismu a klinické výživě a výchovy studentů doktorského studia. Laboratoř prošla v průběhu svého doktorského studia i řada docentů 3. lékařské fakulty UK (Doc. František Duška, Doc. Jan Polák, Doc. Ludmila Brunerová) a celkem téměř dvě desítky doktorandů. Počtem řešených výzkumných grantů i vědeckou produkcí se laboratoř stala jedním z nejvýznamnějších míst aplikovaného lékařského výzkumu v celé FNKV. Laboratoř, jejíž technickou asistentkou je od počátku její činnosti Bc. Jana Potočková, vede od roku 2016 MUDr. Jan Gojda. Od roku 2020 byla laboratoř zařazena do Oddělení klinického výzkumu Interní kliniky. Laboratoř působí již 16 let jako součást Centra výzkumu výživy, metabolismu a diabetu 3. lékařské fakulty UK. Je tak navázána na řadu výzkumných laboratořích významných pro výzkum diabetologie: Laboratoř pro experimentální diabetologii (Doc. Jan Polák), Laboratoř pro fyziologii tukové tkáně (RNDr. Lenka Rossmeislová), Česko-francouzská laboratoř pro výzkum obezity (Prof. Vladimír Štich), Laboratoř pro mitochondriální metabolismus (Doc. Jan Trnka) a Laboratoř pro studium apoptózy β -buněk Langerhansových ostrůvků (Dr. Vlasta Němcová - Fürstová, Dr. Nella Pavlíková, Dr. Jan Šrámek), Laboratoř analytických metod v biochemii (Prof. Tůma), Pracovní skupina nutriční toxikologie (Doc. Pavel Dlouhý), Pracovní skupina nutriční epidemiologie (Doc. Jolana Rambousková),

Laboratoř energetického metabolismu nádorových buněk (Doc. Petr Heneberg). Mezi největší ocenění naší vědecké práce patří fakt, že Doc. Heneberg je členem redakční rady neznámějšího světového časopisu Diabetes Care, že práce autorek Doc. Brunerové a spol. a MUDr. Urbanové se spolupracovníky a spol. jsou již sedmý rok citovány v doporučeních Americké diabetologické asociace a že MUDr. Gojda jako jeden z 6 mladých diabetologů z celé Evropy získal prestižní grant Evropské společnosti pro studium diabetu. Významná je i spolupráce s univerzitami v Oxfordu, Kodani, a Toulouse.

Základním cílem všech vědeckých, výukových a klinických aktivit v naší diabetologii je co nejlepší péče o nemocné s diabetem jak v lůžkové, tak v ambulantní péči. S ohledem na to, že diabetem trpí třetina všech pacientů ve FNKV a že byly vybudovány všechny důležité struktury pro diagnostiku i léčbu v našem oboru má obor diabetologie všechny podmínky pro další rozvoj. Všechny klinické aktivity diabetologie byly od roku 2016 součástí Divize diabetologie, metabolismu a klinické výživy (vedoucí postupně Doc. Jan Polák a MUDr. Jan Gojda), od roku 2020 po integraci 1. a 2. interní kliniky pak Divize endokrinologie a diabetologie (vedoucí Doc. Ludmila Brunerová).

Prof. MUDr. Michal Anděl, CSc., FCMA